

Գրիգոր Զոհրաս

Դիմակը

Ա

Արշակ Յագրճյան, որ պարահանդեսին էն տաք միջոցին, միտքը ուրիշ տեղ եղող մարդու մը պես աննպատակ և անուշադիր կպտտեր, հանկարծ թևի մը շոշափումը զգաց իր թևին տակ. վարդագույն տոմինո մըն էր հասակագեղ, որ կ'ըսեր իրեն.

- Ինչո՞ւ չեք պարեր:

- Չեմ ախորժիր:

- Ձեզի պես երիտասա՛րդ մը...

- Պարելը տարիքի հետ գործ չունի. տեսեք սա ալևոր մարդը որ վալս կդառնա պատանիի մը աշխույժով:

Ու երիտասարդը իր ընկերուիին դիտեց ոտքի պզտիկ կոշիկեն մինչև դիմակը, բեհեզի պատառ մը՝ որուն շիկնոտ երանգը դեմքին չծածկված մասին վրա կշարունակվեր. իր մեծաշեն գեղեցկությանը հակառակք մանուկի ձեռքեր ուներ և մինչև արմունկը հասնող ճերմակ ձեռնոցները կհիշեցնեին Պեշիկթաշյանի երգած ձյունաթույր թաթիկը:

Կուրծքը, գոր տոմինոյին մեջքը սեղմող մետաքսյա գոտին դուրս կցայտեցներ, գույգ մը ըմբոստ նժույզի գլուխների պես, քարակարկառ արձանի մը լանջքին խոստումը ու գաղափարը կուտար, խոստում, գոր հիմա իրարու դպող թներուն

մեջ սողոսկող սարսուռը կշեշտեր:

Տոմինոն անձնավատահ մեկու մը պես թող կուտար առանց տրտնջալու, որ գինքը երկարորեն դիտեն, քննեն ու գնահատեն, գիտնալով, որ վերջիվերջո նպաստավոր պիտի ըլլա եզրակացութիւնը իրեն:

Բ

- Կսիրե՞ս գիս:

- Այն ատեն միայն կրնամ ըսել երբոր դիմակդ վար առնես:

- Անկարելի է այդ:

- Գնամ քովես ուրեմն:

Կվոնտեր. առանց քաղաքավար դարձվածներ փնտրելու, Արշակ կվոնտեր այս կինը, որ իր ցանկազարթոյց ընկերոջամբ եկած էր ընդմիջելու իր գաղափարի, խոկումի մարդու պտույտը պարասրահին մեջ: Ինքը կտուկար այն կիներեն, որ մունջ ու անխոսիկ մատուցում մը կկրեն կարծես հրապուրիչ և ուշադրութիւն հրավիրող շարժումներնուն մեջ: Կվախնար անոնցմե. ինքը, լուրջ ու պարկեշտ տղա, սիրո հաճույքն ալ անոր պարկեշտ, գրեթե առաքինի հանգամանքին մեջ կփնտրեր:

Այնպես կհավտար, թե այն կինը միայն կարող պիտի ըլլար սի-րել որ գինքը մերժեր մինչև վերջը. այս տոմինոյին պես իր գիրկը նետվող կիներեն խորշած էր միշտ. գինքը չսիրող կինն էր, որ իր իտեալ սիրուիին պիտի ըլլար: Մերը՝ իր աչքին՝ տատապանքի մեջ էր միայն, այնպես որ դժբախտ ըլլալով կարծես երջանիկ պիտի ըլլար:

Իրոք ալ այնպես էր այս երիտասարդ երագատեսը. այն հագար ու մեկ կիներեն որոնք կրնար սիրտը շահիլ, և ոչ մեկին կապված էր. իր բարեկեցիկ վիճակովը երբեք չէր խորհած ամուսնութեան, և ոչ ալ այն վաղանցիկ հաճույքի ժամերուն, որոնցմե իր տարեկիցները չէի կրնար անցնիլ. ողորմելի մարդիկ՝ որոնք կազմ ու պատրաստ երանութիւններով կբավականանային:

Ինքը կշրջեր փողոցները, դժվարահաճ արվեստագետի մը պես

որ աչքն ի դարան և քիթն ի քամի,

ինչպես կըսեր Ռուսինյան, կամ որսորդի մը պես, որ արյունարբու վագրի մը հանդիպելու երագովը երջանիկ կ'ըլլա: Այսպես կույս ու մաքուր մնացած էր իր սիրտը, սպասելով հազվագյուտ կերպով հրապուրիչ ու նույնքան անմատչելի կնոջ մը երևումին: Թեև ճիշտ քսանմեկ տարու էր հիմա, կապույտ, անուշ աչքերով, երկուքի ճեղքված երկար, շագանակագույն մազերով ու ազնվական երևույթով երիտասարդ մը:

Գ

Այդ ըղձացած կինը ճանչցած էր օր մը. փողոցը հանդիպած էր երբեմն. սիգաճեն ու խրոխտ կին մ'ըն էր, նայվածք մը անգամ չճնորհելով բոլոր կանգ առնողներուն, բարև բռնողներուն իր ճամփուն վրա. մեկ հեղ, երկու հեղ ու քիչ-քիչ անտեղիտալի պետք մը դարձած էր անզգալաբար հետևիլ անոր ամեն կողմ:

Եվ հետաքրքրվելով՝ հետը տեսնվելու, տունը երթալու առիթը փրնտրած ու գտած էր. իրեն պես դեռ քանինե՛ր կուգային հող, անմատչելի կուռքի մը առջև ծխող սպառող երիտասարդի սրտեր, բռնված այն անմռունչ հրապույրեն, որ տիկնոջ խստահայաց, բայց նշուլագեղ աչքերուն մեջ կկարդացվեր:

Առաքինի կնիկ մըն էր, որուն կրնայիր ժամերով խոսիլ կամ հետը առանձին մնալ առանց մոռնալու թե իր ամուսնին հավատարիմ մեկն էր այս բարակամեջք ու առույգաբարձ գեղանի կինը, որ իր թիկնաթոռին մեջ մարմնակործան կ'ունկնդրեր քեզի, վատարանին դուռնեն ցուլացիկ լույսին նայելով միշտ:

Դեղնած դենքով տղաք կագային երերուն քալվածքով, այս տաքուկ սրահին մեջ, որ կարծես հիվանդանոց մըն էր տառապյալներու, որոնք ներս կմտնեին գիշերվան ճաշեն ետքը թեթև հագով մը ընդմիջված բարևով, հոս՝ այս ջերմոցին

գաղջ օդին մեջ կազդուրվելու, այս կնոջ տաք ու խոնավ նայվածքեն, անոր այրեցյալ գոտիեն իբրև թե կենդանություն փնտրելու համար:

Ու փալթոնին հանած, իրենց հագուստին վայելչությանը մեջ կպարտկեին նիհար իրաննուն ցցվող ոսկերոտիքը, ու ձյունաթույր մաքուր շապիկի պարանոցին մեջ՝ վիզերնին, վտիտ, երկարած, մորթվելու ոչխարի սիրահոժար պատրաստականությամբ:

Դ

Այս կինը ահա կսիրեր երկու տարին ի վեր, անոր համար որ անկե չէր կրցած սիրվիլ. իր երագը կ'իրագործվեր ու երջանիկ էր. ճիշտ իր ուզած անգութ ու գեղեցիկ կինն էր դեմինը: Հիմա առանց քաշվելու, երկու տարին ի վեր հաստատված համարձակությամբ մը կ'ըսեր անոր.

- Անկեղծապես շնորհակալ եմ գիս չսիրելուդ. եթե սիրեիր՝ շատոնց քեզ ձգած փախած էի. բայց տես, որ այդ սիրուն ու խոժոռ դեմքդ պահելով կապեցիր գիս:

Ու կինը կպատասխաներ ծանրությամբ, առանց երեսը նայելու, անթարթ ակնարկով մը դիտելով վառարանին դռնակեն ցուլացող կարմիր բոցը.

- Շատ կվախնամ, որ մինչև վերջը այդպես կապված մնաս:

- Ուրեմն երբեք գիս չպի՞տի սիրես:

- Բնավ:

- Ոչ իսկ պզտիկ համբո՞ւյր մը:

- Մատիս ծայրեն անգամ չեմ տար:

Հետո խոսակցությունը կփոխվեր. երբեմն պեզիկ կխաղային կամ ընթերցում մը կ'ըներ Արշակ, որովհետև այս կինը աղվոր ընթերցումները կսիրեր, ու աչքը գոց, բոլորովին ընկողմանած իր աթոռին խորը, անուշ երագի մը մեջ կորսվածի պես

կ'ունկնդրեր անոր ժամերով:

Կեսգիշերին կմեկներ, տխուր ու երջանիկ միանգամ այն այս սիրով, որ ստվերի մը պես անշոշափելի էր:

Այս էր երիտասարդին բոլոր կյանքը. անկե գատ որևէ կին չէր գբադեցուցած զինքը, ու պարահանդեսին մեջ պտտած պահուն դեռ այդ կնոջ պատկերովը լեցված էր սիրտը, երբ վարդե տոմինոն, առանց իր հոժարությունը առնելու, թեր կմտներ ու տիրաբար կքաշեր կտաներ զինքը ուզած կողմը:

Ե

Տոմինոն կբռնանար:

Ամբողջ մարմինն՝ մանիշակի զգլխիչ բուրուս մը կծավալեր, չնչին կանխավճար այն ամեն թաքուն հրապույրներուն զորս այս հսկա վարդի թերթը կպահեր իր ծոցին մեջ:

Պզտիկ խուցի մը մեջ նստեր էին քով քովի, ու տոմինոն՝ վաստա-կաբեկ կհենուր իրեն, մինչդեռ վերը՝ պարասրահը կգոռար, կթնդար ցնծության թափերով, որպես թե քաջալերեր վերեն իրենց վարանող երիտասարդությունը: Ջերմությունը՝ անոր թևին դպած տեղը կ'ավելնար, այրուցի մը կփոխվեր հոն, երիտասարդին շնչառությունը կդժվարացներ, անոր անտարբերությունը կվրդովեր:

Քոնյաքի փոքրիկ բաժակները կպարպեին մեղմիվ, քամելով վեր-ջին կաթիլը ու չուզելով կարծես բաժակը գատել բերաննուն. ամեն մեկ ունային՝ մտածումներ կուզային իրենց միտքը, զորս կուլ կուտային անոր մեջի հեղուկին պես: Ու երկուքն ալ արբած այս լոին առանձնութենեն, տաքեն, մանիշակի հոտեն, չէին խոսեր՝ ալ հեղգացած, առջի ընդհարումին իյնալու, կործանելու պատրաստ կավե արձաններու նման, կորսնցնելով դիմադրության ույժը:

Վերը՝ աղմուկը կ'ավելնար, կսաստկանար, ոտքերու տրոփյունը՝ թատրոնին երկաթե ձեղունը կցնցեր տեղեն, երաժշտության ձայները պատերեն կ'անցնեին, խուլցած, անհասկնալի եղանակներով, որ իրենց ականջին մեջ բզզային:

- Դիմակդ վար առ,- կ'ըսեր Արշակ:

- Երբե՛ք:

Մի՛ գուցե տգեղ ու տարիքոտ կին մը ըլլար որ ամչնար երեսը ցույց տալու, հուսախաբ չընելու համար գինքը. բայց ամեն ինչ կհերքեր այս ենթադրությունը: Աթոռին մեջ ընկողմանած էր բազկարձակ ու վայելչապանծ, ու հեքոտ կուրծքեն երկար, խուլ հառաչանք մը դուրս կթռեր:

Ո՞վ էր այս կինը: Երեսը տեսնելու հուսահատ փորձ մը ըրավ, բռնի վար առնել ուզելով դիմակը:

Տոմինն ցատկեց ոտքի ելավ, ողիղ, գրեթե սպառնալից.

- Երբե՛ք, հասկցա՞ր:

Խրոխտ ու կտրուկ կերպով կխոսեր միշտ, փոխելով, սքողելով իր ձայնը. ու տեսնելով որ երիտասարդը կտառապեր, անուշությամբ ավելցուց.

- Պիտի գոջաս, գիտեմ որ պիտի գոջաս գիս ճանչնալուդ: Ենթադրե որ սիրած կինդ եմ ես:

Արդյո՞ք:

Վերը՝ երաժշտությունը, աղմուկը, պարերը կշարունակեին:

Ձ

Այնպես ենթադրեց. այս քարուկիր, մութ ու գեշ խցիկը հեծեժանքներ լսեց, արցունքներ տեսավ, բայց մինչև վերջը չտեսավ այդ պատրվակին տակ պահվրտող երեսը: Բաժնվեցան, խռոված մարդոց պես իրարմե դժգոհ:

Հետևյալ գիշերը, երբ Արշակ իր բարեկամուհիին սրահեն ներս մտավ վարանեցավ. հանկարծ տարակույս մը ծնավ ու մեծցավ իր սրտին մեջ. հետախուզող ակնարկը իր դիմացինին աչքին մեջեն մինչև սրտին խորը

թափանցեց՝ կարդալու համար հոն: Արդյո՞ք. շփոթած՝ կեցավ պահ մը, մինչդեռ տան տիկինը իր աթոռին մեջ ընկողմանած կմնար պարտասուն, աչքերը սևեռած միշտ վառարանեն ցայտող բոցին, որուն նշույլները կերպասներուն վրա կխաղային. կրակը ու լույսը այդ վառարանին խորեն կուգային տաքցնել ու գբոսցնել գինքը, ու փույթ չէր ըներ թե ո՞րկե էին անոր մեջ խանձող, տոչորող փայտերը: Արշակ չհամարձակեցավ ուղղակի հարցում մը ընել, բայց սովորական պեզիկի խաղին ատեն, մանիշակի հոտ մը առավ ծանր, խնկաբույր, առջի գիշերվան պես ու չկրցավ ինքզինքը գսպել:

Արդյո՞ք:

Ի՞նչպես ատեն անցուցիր երեկ գիշեր, տիկի՛ն:

- Միս մինակ, դուն ալ մոռցար զիս:

- Եթե գիտնայի՛ր... պարահանդեսին մեջ մեկը կար, որ այնքան կմմաներ քեզի:

- Իրա՞վ:

- Մինչև վերջը անոր հետն էի:

- Ջիս կարծելով, այնպես չէ՞, բայց երեսը տեսար անշուշտ:

- Ոչ, չկրցա տեսներ, և այս վայրկյանիս իսկ կկարծեմ, որ դուն էիր թերևս:

Տիկինը խնդաց սիրուն քահրահով մը: Հետո.

- Այսպես եք դուք՝ էրիկ մարդիկ ամենքդ ալ,- ըսավ,- դիմակի կտոր մը և ահա սիրածնիդ ու չսիրածնիդ գանազանելու անկարող կ'ըլլաք. դիմակ մը ու անոր մեջ ամեն դեմքերը կտեսնեք. բայց կիները այնպես չեն. ամեն ծպտումի տակ միշտ կճանչնան իրենց սիրած անձը, որովհետև սիրտով կսիրեն անոնք, մինչդեռ դուք աչքով կսիրեք միայն, և աչքը խաբելե դյուրին բան չկա:

Խոստովանություն մըն էր այս թե հերքում մը: